

ZAKAR PÉTER

Vécsey Károly gróf különös házassága

Katonai házasságok a cs. kir. hadseregben és a honvédségben

A 19. század első felében Magyarországon a házasságon kívüli élet a papság és a katonaság kivételével szinte elképzelhetetlen volt. Az esküvő a nők és férfiak többsége számára kívánatos célnak számított, amely a létfenntartás növekvő esélyével járt együtt. Az állandó hadsereg kialakulásával együtt a cs. kir. hadsereg vezetése ugyanakkor ellentmondásosan viszonyult a házasság intézményéhez. A katonák csökkenő harci moráljára és a szerény körülmények között élő tisztikarra hivatkozva a cs. kir. Udvari Haditanács már az 1740-es évek végén követelte a tisztek házasodási lehetőségének korlátozását. A nem túl gazdag közep- és kisnemesség köréből, illetve a nem nemesek közül származó tisztikar zsoldja a hivatalos álláspont szerint a nélkülözhetetlen napi ellátásra volt elegendő, egy család ellátására semmiképpen sem. Az özvegyek és árvák állandó fenyegetést jelentettek anyagi követelésekkel az amúgy is nehéz helyzetben lévő kincstár számára. A főtisztek házasságát ugyanakkor nem volt célszerű betiltani, mert a katonacsaládokból származó fiúgyermek a tisztitanáppótlás megbízható hátterét adták.¹

Mindezek figyelembevételével 1750. február 7-én rendeletben szabályozták a főtisztek házasodását. Ennek a rétegnek ettől kezdve az ezredtulajdonos adhatott házassági engedélyt, abban az esetben, ha a rendeletben megszabott pénzösszeget letétbe helyezték, amely adott esetben az özvegy ellátására szolgált. Az előírt összeg századosnál 2000, főhadnagynál 1500, zászlósoknál 1000 forint volt.²

1777-ben az ismételt hadseregreformmal együtt újabb házassági szabályzatot adtak ki. Ez már a hadsereg valamennyi katonájára vonatkozott, és ennek megfelelően az engedélyező eljárások száma is tetemesen megnövekedett. A tisztek ugyanakkor csak társadalmi állasuknak megfelelő hölgyeket vehettek nőül. A rendelet nem határozta meg számszerűen, a tisztek hány százaléka köthet házasságot, viszont felemelték és valamennyi tisztre kiterjesztették a kaució letételének kötelezettségét. Egy zászlósnek 2000, egy hadnagynak 3000, egy századosnak 6000, egy ezredesnek pedig 12 000 forintot kellett letétbe helyezni, amely összeget a tisztek zsoldjukból nem voltak képesek megspórolni. A szegény tisztek számára ugyanakkor II. József bevezette a kaució nélküli házasságot is, amelynek feltétele volt, a császár engedélyén túlmenően, hogy a tiszt kötelezte magát, hogy özvegye semmiféle követelést nem fog az állammal szemben támasztani.³

¹ Deák István: *Volt egyszer egy tisztikar. A Habsburg-monarchia katonatisztjeinek társadalmi és politikai története 1848–1918*. Budapest, 1993. 178.

² Müller, Gerwin: *Heiratsvorschriften und Heiratsverhalten im altösterreichischen Offizierkorps*. Wien, 1980. 34–41. Unveröffentlichtes Manuskript. Österreichische Nationalbibliothek 168.082-C.

³ Müller: *Heiratsvorschriften und Heiratsverhalten*, 42–45.

A francia háborúk időszakának keserves erkölcsi tapasztalatai és a házasságok terén tapasztalható visszaélések 1812-ben újabb házassági rendelet kiadásához vezettek. Eszerint a császár adott engedélyt az egész tábornoki karnak, a szárnysegédeknek és valamennyi ezredesnek a házasodásra. Az ezredtulajdonos a törzs- és főtiszteknek (kivéve az ezredeseket), az illetékes parancsnokok pedig a sorjalog-, lovas- és tüzezezegek állományának engedélyezhették a nőülést, noha valamennyi kérelem végső soron az uralkodó elé került. Újdonság, hogy korlátozták a házasulandók létszámát: a tisztek esetében az ezredek, illetve hadtestek 1/6-a, őrmestertől lefelé a sorjalogezredeknel 100-ból 8, a lovaszezegeknel 100-ból 4 fő házasodhatott.⁴

A rendelet következtében megváltozott a kaució rendszere. Korábban egy bizonyos összeg letételét követelték meg a katonáktól, 1812-től kezdve viszont egy meghatározott mértékű mellékjövedelem kimutatását írták elő. Nyugalmazott tábornokok estében ez a mellékjövedelem évi 800 forint WW,⁵ törzstiszteknél évi 600 ft WW, főtiszteknél évi 400 ft WW, a tisztek közé sorolt polgári alkalmazottaknál (például orvosoknál) pedig évi 200 ft WW volt. A megszorító rendelkezés dacára az 1810-es évek első felében tovább nőtt a házas tisztek aránya, mert a haditanács többnyire engedélyt adott a házasságra, ha a vőlegénynek abból jelentős anyagi előnye származott. Nem tekintették ilyen „egészen különleges előnynek”, ha valaki házasságával pusztán ínséges szociális helyzetéből akart kitörni. A jövőbeni feleségeknek továbbra is a katonai rend által megkövetelt méltósággal kellett rendelkezniük. Azok a tisztek, akiknek elutasították a házassági kérelmet, a haditanácshoz fordulhattak jogorvoslatért, amelynek kötelessége volt a kérelmet pontosan kivizsgálni.⁶ 1828-ban külön rendelet figyelmeztette a lelkészeket, figyeljék az ismeretlen jegveseket, nem állnak-e katonai joghatóság alatt.⁷

A honvédség megszervezése során már 1848 júliusában felmerült a tisztek számára „némi házasodhatási szabályok” megalkotása. Baldacci Manó báró, ezredes, az Országos Nemzetőrségi Haditanács elnöke 1848. július 5-én küldte át ebben az ügyben javaslatát Batthyány Lajos gróf számára.⁸ A miniszterelnök augusztus folyamán kidolgozta a végleges rendeletet, amelyet augusztus 26-án küldtek szét az első tíz honvédszászlóaljnak.⁹ A szabályzat a cs. kir. hadsereg szokásait követte, amikor kimondta, hogy a honvédség tisztikárának zászlóaljanként csak az 1/6-od része lehet házas. A házassági kérelmet a haditanácsnak kellett benyújtani, és mellékelni kellett az érintett hölgy eltartását bizonyító oklevelet. A kimutatandó mellékjövedelem törzstiszteknél évi 600, főtiszteknél évi 400 forint volt. A mellékjövedelmet takarékpénztári betét, kamatozó kincstárjegy, sőt ingatlan is biztosíthatta. A rendelet meghatározta a szükséges okmányok kiállításának módját, az öröklés

⁴ Österreichisches Staatsarchiv (a továbbiakban: ÖStA) Kriegsarchiv (a továbbiakban: KA) Hofkriegsrat (a továbbiakban: HKR) Archiv des Apostolischen Feldvikariates (a továbbiakban: FV) Kt. 14. 1812:48.

⁵ WW = Wiener Währung, az új pénzt 1812-ben vezették be az Osztrák Császárságban.

⁶ Müller: *Heiratsvorschriften und Heiratsverhalten*, 46–50.

⁷ *Extractus benignarum normalium resolutionum in publico-ecclesiasticis ad annum usque 1844 inclusive editarum, ordine materiarum digestus*. Tirnaviae, 1846. 80–81.

⁸ Urbán Aladár (szerk.): *Gróf Batthyány Lajos miniszterelnöki, hadügyi és nemzetőri iratai*. 1. köt. [Budapest,] 1999. 880.

⁹ Magyar Nemzeti Levéltár (a továbbiakban: MNL) Országos Levéltára (a továbbiakban: OL) 1848/49-i minisztériumi levéltár (a továbbiakban: H) Országos Nemzetőrségi Haditanács, közösen kezelt általános iratok (92) 1848:3027.

rendjét és a tiszt halála esetén – a sorkatonaság mintájára – az özvegynek folyósítható támogatások mértékét is.¹⁰

Mednyánszky Cézár tábori főpap, a hadügyminisztérium tábori lelkészi osztályának vezetője – emlékirataival szemben¹¹ – igyekezett betartatni az egyházi előírásokat. 1849. május 19-én Horváth Mihály vallás- és közoktatásügyi minisztertől kérte a katolikus egyházban szokásos, a házasulandók háromszori kihirdetése alóli felmentés kieszközölését, mivel az „a hadjáratnak előre nem látható körülményei s rögtöni helyváltoztatás miatt a kivitelben csaknem lehetetlen”.¹² Június 22-én kelt felterjesztéséből pedig kitűnik, hogy a házassági engedélyeket a katonai hatóságok megkerülésével is kiállítottak: „A tábori lelkészek hivatalos fölterjesztéseiből kitűnik, miszerint a magyar hadseregnél lévő katonatiszteknek házasodhatási engedelmet a hadügyminisztérium mellőzésével egyes főparancsnokok is adnak.” Mednyánszky ezért megkérdezte, hogy a minisztérium magának tartja-e fenn a katonai házasságok engedélyezését, illetve fenn kívánja-e tartani a kaució rendszerét.¹³ Vécsey Károly maga is gyakorolta a házasság-engedélyezési jogot. 1849. július 5-én például „házassági engedmény”-t adott Bora Pál hadnagynak, aki Hat Antóniával szeretett volna egybekelni.¹⁴

Vécsey Károly különös házassága

Vécsey Károly magánélete már a kortársaknak is szemet szúrt, hiszen együtt élt egy Heisse [Heisse] János nevű zombolyai illetőségű állami számadó feleségével. Leiningen-Westerburg Károly, aki a parancsnoksága alatt álló egységeknél nem tűrte meg a kéjnök jelenlétét, naplójában 1849 telén így összegezte benyomásait: „Akkori parancsnokomat, Vécseyt, mindnyájan gyűlöltük, egyetlen olyan tulajdonság sem volt meg benne, ami megnyeri a katona szívét. A Bántásban, ahol ezredesként a 2. huszárezred parancsnoka volt, nem nagyon dicsérték bátorságát. Azonkívül magával vitte maitresse-ét [szeretőjét] kinek befolyása igen sok dologban érezhető volt. Szomorú állapot.”¹⁵ Katona Tamás *Az aradi vértanúk* című, a vértanúkról alkotott képünket mindmáig meghatározó munkájában a következő magyarázatot fűzte a napló ezen bejegyzéséhez: „Ez a nő Duffaud [Duffaud] Karolina, egy Hesse nevű zombolyai birtokos elvált felesége volt. Nem tudjuk, hogy Vécsey megesküdt-e vele, de mindig feleségének nevezte, s a múlt század [a 19. század] végén a magyar kormány is elismerte az asszony jogait, és visszaadta birtokát.”¹⁶

A Duffaud-család feje, Duffaud Péter francia származású kincstári mérnök, a Bega-csatorna igazgató főmérnöke volt. Karolina mindhárom testvére a szegedi piarista gimnáz-

¹⁰ MNL OL H 92 1848:1981.

¹¹ [Mednyánszky Cézár:] *The Confessions of a Catholic Priest*. London, 1858. 34–60.

¹² MNL OL 1848/49-i minisztériumi levéltár Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium katolikus egyházi osztály (H 56) 17. cs. 37. tétel. Mednyánszky Cézár – Horváth Mihálynak. Buda, 1849. május 29. Eredeti tisztázat.

¹³ MNL OL 1848/49-i minisztériumi levéltár. Hadügyminisztérium tábori lelkészi osztály (H 86) 1. cs. Mednyánszky Cézár – A hadügyminisztériumnak. Budapest, 1849. június 22.

¹⁴ Hermann Róbert (szerk.): *Okmánytár. Válogatott iratok és dokumentumok. Okmánytár az Aradi Ereklyemúzeum iratanyagából (1836–1892). A reformkor, a forradalom, a szabadságharc, a megtorlás, az emigráció és a kiegyezés korának dokumentumai*. Szeged, 2012. 255.

¹⁵ Katona Tamás (szerk.): *Az aradi vértanúk*. 1. köt. Budapest, 1979. 93.

¹⁶ Katona: *Az aradi vértanúk*, 1. köt. 366.

ziumba járt,¹⁷ és később harcoltak a szabadságharc hadseregében is. Ferenc, aki jogot végzett, a 2. (Hannover) huszárezred alszázadosaként tette le a fegyvert Világosnál. György, aki apja foglalkozását választotta, 1849 nyarán szintén századosként szolgált Vécsey Károly tábornok mellett az V. hadtest törzsében. A szabadságharc leverését követően mindketten a család zsombolyai birtokán éltek. A harmadik fiú, Gyula már 1841-től kezdve az 1. (Császár) huszárezredben szolgált, 1844-ben nevezték ki hadnaggyá. 1849. január 9-én léptették elő alszázadosá ezrede felső-tiszai hadtesthez beosztott osztályánál. Az 1849. február 28-i mezőkövesdi ütközetben súlyosan megsebesült, majd március 16-án Mezőkövesden meghalt.¹⁸

Vécsey családi állapota korábban csak egy-egy megjegyzés erejéig bukkant fel a szakirodalomban. Varga Ottó a 19. század végén megjelent munkájában említette Duffaud Karolinát, amikor a délvidéki hadtest katonái ingadoztak annak megítélésében, hogy a magyar kormány mellé álljanak-e. Köztudomású, hogy Vécsey fontos szerepet játszott a hadtest megmentésében, abban, hogy az nem bomlott fel vagy nem állt a cs. kir. hadsereg oldalára. Vécsey ekkor így szólt Karolinához: „No Lina! – mondá az urát mindenhová kísérő szép, fiatal feleségének – szegre akasztom osztrák kardomat, magyar vagyok, hazámmal tartok.”¹⁹

Stolek Aladár kanonok, egykori solti plébános Vécsey-életrajza az 1990-es évek elején jelent meg. A szerző Vécsey feleségével is foglalkozott, többek között közölte azt a levelét, amelyet 1849. június 9-én intézett Horváth Mihály vallás- és közoktatási miniszterhez, kérve, hogy az evangélikus vallású, Heisze [Heisse] János nevű férjétől válasszák el, és engedélyezzék Vécsey Károllyal kötött házasságát, „mert Vécseynek a haza iránt tett szolgálatai után reméllem lehet, hogy egy becsületes, magyar érzelmű férjnek leendek neijévé”.²⁰

Érdeemes felidézni a levél bevezetését is, ami azon túl, hogy ellentmondott a katolikus házassági jognak, és válási kérelmét a függetlenségi nyilatkozattal támasztotta alá, még Horváth Mihály munkatársait is csodálkozásra készítette. „Édes honunk legújabbban a közte s királya közt fennforgó viszonyaiban kimondá az elvet, hogy az uralkodóház hitszegése miatt a magyar nemzet föl van oldva minden iránta tartozó hűségtől, fölmentvén minden kötelességtől, mellyel kétoldali szerződésénél fogva iránta tartozott. Ezt kimondá a magyar nemzet, s végzése valamint Isten s világ előtt igazságos elvben, úgy igazságosnak kell lennie alkalmazásban is. Ennélfogva én bátorkodom mélyen tisztelt Miniszter Urat alázatosan megkérni: méltóztassék én és Heisze János, férjem között, ki különben evangélikus vallású, a köteleket fölbontani, engem új házasságra, melyet Gróf Vécsey tábornok úrral kötni szándékozom, följogosítani, s mindezekről részemre bizonyító oklevelet kiadatni.”²¹

A katolikus egyházjog azonban nem adott lehetőséget egy megkötött házasság felbontására, az illetékes egyházi bíróság – semmiesetre sem a miniszter – azt csak érvényteleníthette, ha valamilyen körülmény (például kényszerítés) azt indokolta. Így nem meglepő, hogy a minisztérium munkatársa, Nyisztor József, a vallás- és közoktatásügyi minisztérium

¹⁷ Palásti László: *Adatok a XIX. századbeli szegedi francia családnevek történetéhez*. A Szegedi Pedagógiai Főiskola évkönyve 1960. Első rész. Nyelv és irodalom, történelem. 97. http://acta.bibl.u-szeged.hu/17388/1/tanarkepzo_1960_1_087-113.pdf (letöltés: 2018. június 25. 8. 37.)

¹⁸ Bona Gábor: *Századosok az 1848/49. évi szabadságharcban*. 1. köt. Budapest, 2008. 303–304.

¹⁹ Varga Ottó: *Vécsey Károly*. In: Varga Ottó (szerk.): *Aradi vértanúk albuma*. 1890. 77.; vö.: Pelyach István: *Egy legendás kapcsolat. Vécsey Károly és Damjanich János*. Rubicon, 10. évf. (1999) 4. sz. 30.

²⁰ Stolek Aladár: *Gróf Vécsey Károly tábornok, az 1848-as szabadságharc honvédtábornokának életútja*. Bački Vinograd [Királyhalom], 1992. 45.

²¹ MNL OL H 56 17. cs. 37. tétel. Duffaud Karolina – Horváth Mihálynak. Ó-Arad, 1849. június 9.

katolikus egyházi osztályának titkára²² 1849. június 18-án a következő hátiratot vezette rá a kérvényre. „A folyamodó nő által előadott szintoly eszélyes, mint törvényellenes kérelem teljesítése nem ez úrra [t. i. Horváth Mihályra] tartozván, a benyújtvány az iratok közé tendő.”²³

Duffaud Katolina leírja kérvényében, hogy már hat éve külön él férjétől, aki „az álladalmi pénztárral együtt, melyet kezelt, az ellenséghez, Temesvárra átszökött, s jelenleg is ott vagyon, miután már azelőtt többször honárulási bűnök végett bebörtönözve s büntetve volt”.²⁴ Heisse [Heisze] János császárpárti tevékenységével Vukovics Sebő királyi biztos is foglalkozott, és elrendelte vagyona összeírását is. Gombos György címzetes főszolgabíró 1848. december 4-én kelt, Vukovicshoz intézett jelentéséből nemcsak a császári érzelmű férj foglalkozását, hanem vagyoni helyzetét is megtudhatjuk: „Múlt hó 21-én 1367^{ik} szám alatt azon meghagyásra, mely szerint Heisse János, Bega csatornai ellenőrnek itt, Zsombolyon levő vagyona összeírtni, zár alá vétetni s gondnokság alá helyezetteti rendeltetett, hivatalosan jelentem: miként hosszasb fürkészség után sem tudtam annak nyomába jönni, hogy a nevezett egyén itt valami vagyonnal bír, mert köztudomású dolog, hogy az mintegy hat év előtt Temesvárra költözvén, legkisebb vagyont sem hagyott hátra, de nem is hagyhatott, miután fizetésén kívül semmivel sem bírt; ezen minden oldalról egyhangúlag nyert felvilágosítás nyomán teszem tehát jelen tudósításomat.”²⁵

Heisse tehát nem volt földbirtokos, és házasságát sem érvénytelenítették. Felesége ugyanakkor nem lehetett szegény, hiszen egy kimutatás szerint 1849-ben 40 693 forint kölcsönt adott a Vécsey parancsnoksága alatti V. hadtest szükségleteinek a fedezésére.²⁶ Csikány Tamás 1998-ban megjelent Vécsey életrajzában így foglalta össze a tábornok magánéletére vonatkozó adatokat: „Vécsey tábornokot sokat bírálták azért a kapcsolatért is, amely bizonyos Diffaud Karolinához fűzte. E hölgy – egy zsombolyai földbirtokos elvált felesége – már a délvidéki harcok idején is Vécsey közelében tartózkodott. Nem tudjuk, hogy hivatalosan összeházasodtak-e, de kapcsolatuk erre enged következtetni. A hölgy mindenhová elkísérte a tábornokot, és vele élt a temesvári táborban is. Ezen a kapcsolaton többen megbotránkoztak, egyrészt erkölcsi okokból, másrészt pedig általános vélemény volt az, hogy nők jelenléte a csapatoknál egyáltalán nem kívánatos.”²⁷

1998-ban megjelent a 7., majd a 49. zászlóaljban szolgáló Nagy Iván egykori honvéd főhadnagy visszaemlékezése,²⁸ aki a későbbiekben családtörténészként is hírnevet szerzett magának. Nagy, aki Vécsey mellett teljesített szolgálatot, félreérthetetlenül fogalmaz a tábornok házasságával kapcsolatban: „Valea-Mare falun át és a Maroson át eljutottam Soborsinba, hol az este gróf Vécsey tábornok, tán érezve sorsát, melynek elébe ment, megesküdünt maîtressével.”²⁹ Bona Gábor a törzstisztekről írt életrajz gyűjteményében 2000-ben

²² F. Kiss Erzsébet: *Az 1848–1849-es magyar minisztériumok*. Budapest, 1987. 457., 574.

²³ MNL OL H 56 17. cs. 37. tétel. Duffaud Karolina – Horváth Mihálynak. Ó-Arad, 1849. június 9.

²⁴ MNL OL H 56 17. cs. 37. tétel. Duffaud Karolina – Horváth Mihálynak. Ó-Arad, 1849. június 9.

²⁵ Complexul Muzeal Arad. Aradi Ereklyemúzeum MR 5919.

²⁶ Complexul Muzeal Arad. Aradi Ereklyemúzeum MR 1313.

²⁷ Csikány Tamás: *Vécsey Károly tábornok*. Életünk, 36. évf. (1998.) Különszám. 615–616.

²⁸ Életrajzt közli Bona Gábor: *Hadnagyok és főhadnagyok az 1848/49. évi szabadságharcban*. (Második kötet: H-Q). Budapest, 1998. 548.

²⁹ Tyevecska Árpád (szerk.): *Nagy Iván naplója*. Balassagyarmat, 1998. 105.

megállapította, hogy 1849 nyarától kezdve Vécsey felesége Duffaud Karolina, házasságuk azonban gyermektelen maradt.³⁰

Szintén foglalkozott Vécsey házasságának kérdésével Merényi-Metzger Gábor, aki az aradi vértanúk bejegyzéseit felkutató munkájában több esetben is pontosította eddigi ismereteinket. Megállapította, hogy a legújabb hadtörténeti és genealógiai irodalom egy része szerint Vécsey nőtlen volt, más része szerint viszont kivégzése előtt megnősült. Ismertette Nagy Iván bejegyzését is, majd összegezte álláspontját: „Mindezek ellenére, jómagam Vécsey tábornok életrajzírójával, Stolek Aladár kanonokkal értek egyet, akinek kutatásai szerint nem valószínű, hogy erre a házasságkötésre valaha hivatalosan is sor került volna.”³¹ Hivatkozott arra is, hogy a vonatkozó anyakönyvi bejegyzés sem a soborsíni, sem a zombolyai, sem a temesvár-józsefvárosi, sem az aradi várlelkészség anyakönyveiben, továbbá a Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltárában őrzött Vécsey iratok között sem található.³²

2007-ben megjelent életrajzi összefoglalójában Pelyach István is kitért a tábornok hitvesére: „A börtönben Vécsey sokat olvasott. Schweidel tábornokot is ő látta el könyvekkel. Az egyetlen összeköttetést 'felesége', Duffaud Karolina jelentette számára a külvilággal. Kapcsolatuk izgalmas színfoltja 1848–49 történetének. Karolina egy zombolyai földbirtokos elvált, vagy elválni akaró felesége volt, aki megismerkedésük után Vécsey elválaszthatatlan társa lett. Vécsey tisztársai egy részének ellenszenvét is kiváltva vele volt a táborban, együtt éltek. Nem tudjuk, hogy a mozgalmas hónapokban megházasodtak-e, ő mindenesetre következetesen a feleségének nevezte. Családja természetesen nem ismerte el az asszony hitvesi jogait, Vécsey édesapja nem is fogadta az őt Bécsben felkereső Karolinát.”³³

Vécsey Károly az 1849 őszi ellene lefolytatott haditörvényszéki eljárás során nőnek vallotta magát, és ez a kitétel szerepel nemcsak a hadbíró előterjesztésében, hanem az ítéletben is.³⁴ Az Aradi Ereklyemúzeum iratanyagában fennmaradt Vécsey 1849. szeptember 27-én éjjel 11 órakor kelt végrendeletének egy hiteles másolati példánya, ebből tudjuk, hogy a tábornok mindenét Karolinára hagyta. „Én, gróf Vécsey Károly, feleségemet, Vécsey-Duffaud Karolina grófnőt teszem kevés utánam maradó ingó és ingatlan vagyonom örökösüül, és kérem egyúttal minden itt nálam található dolgot, magániratot, levelet és egyéb tárgyat ezen *utolsó akaratom értelmében* szeretett hű feleségemhez eljuttatni.”³⁵ 1849. október 5-én találkoztak utoljára, s a kivégzést megelőzően Vécsey Károly Karolinának írta utolsó levelét, amelyben elbúcsúzott tőle: „Drága, imádott Linám! szeretett, erényes, legkedvesebb feleségem! Látom, ez életem utolsó pillanata meg kell halnom, tehát még egyszer isten veled, óvjon isten, vezessen minden lépésedben – utolsó lehettem, Lina, hogy odaát egy jobb életben bizonyosan újra egyesülünk. – Isten veled jó lélek; és bocsáss meg mindazért a fájdalomért, amit talán akaratlanul is okoztam neked; csókollak, csókolom kedves lányomat – lányodat – Gizellát. Isten veled.”³⁶

³⁰ Bona Gábor: *Tábornokok és törzstisztek az 1848/49. évi szabadságharcban*. Budapest, 2000. 190.

³¹ Merényi-Metzger Gábor: *Az aradi vértanúk anyakönyvi bejegyzései*. Budapest, 2010. 55–56.

³² Merényi-Metzger: *Az aradi vértanúk*, 56–57.

³³ Pelyach István: *Vécsey Károly gróf*. In: Hermann Róbert (szerk.): *Vértanúk könyve*. A magyar forradalom és szabadságharc mártírjai. Budapest, 2007. 105.

³⁴ *Az aradi vértanúk*, II. 112–125.

³⁵ *Okmánytár*, 296–297.

³⁶ *Az aradi vértanúk*, I. 229–230. Az idézett levél utóiratában Vécsey arra kérte feleségét, hogy még aznap utazzon haza Zombolyára.

Vécseyt utolsó óráiban Eduard Marchot ferences atya vigasztalta, akinek elmondta, „mint unszolta őt Bem Temesvárnál, hogy meneküljön vele s társaival, különben – előre megjósolta neki a nagy lengyel hős – akasztófára kerül... Különösen keseríti utolsó perceit – mondá – a gondolat, hogy forrón szeretett nejét (ki akkor Aradon volt) mostoha anyagi viszonyok közt, bizonytalan sorsnak kitéve hagyja hátra.

A lelkész vigasztalá – írta Tiszi Lajos, Arad városának főlevéltárosa 1890-ben –, hogy Isten és a jó emberek nem fogják a szerencsétlen özvegyet elhagyni. A fogoly mélyen felsóhajtott, s egy újjáról levont gyűrűt, egy kis keresztet s hitveséhez szóló levelet adott át neki.”³⁷

Duffaud Karolina „megtörve testben és lélekben”, Urbányiné Hegyessy Katalint kérte meg, hogy lehetőség szerint szerezze meg férje holttestét. Ötven arany ellenében végül sikerült megszerezni a holttestet. Urbányiné késő este személyesen kocsizott ki a helyszínre – vetette papírra Iványi Ödön 1890-ben –, ahol találkozott Damjanich, Leiningen és Lahner holttestének ügyében eljáró megbízottakkal. Vécsey tetemét ezt követően házához (Kossuth utca 64.) szállíttatta. Karolina, amikor meglátta férjét, ájultan rogyott Urbányiné karjaiba. Ezt követően beszögezték a koporsót, amelyet a szabadságharc lánglelkű támogatója, Sújánszky Euszták minorita szerzetes szentelt be. A holttestet még éjszaka kivitték a temetőbe, és a Rózsa-féle sírboltban rejtették el, majd 1850. október 6-án átvitték a családi sírboltba,³⁸ ahol egészen 1916. július 7-ig nyugodott.³⁹

A házasságok 1849-ben összeadó Neszl Mátyás soborsini plébános 1830-tól 1835-ig tábori lelkészként szolgált, így pontosan ismerte a katonák házasságkötésére vonatkozó utasításokat.⁴⁰ A plébános szeptember 26-án számolt be a csanádi szentszéknél a történekekről, amely a szabálytalanságok miatt érvénytelenítette a házasságot. Így azt megkötötték ugyan, de mivel érvénytelenítették, kitörölték a házassági anyakönyvből. A szentszéki jegyzőkönyv azonban megőrizte a vonatkozó határozatot. 1849. október 9-én a csanádi szentszék a 11. pont alatt tárgyalta az ügyet.

„Olvastatott a soborsini lelkésznek m.[últ] hó 26-ról kelt s f.[olyó] évi 417 sz.[ám] a.[latt] jegyzékbe vett levele, melyben előadván, miként f.[olyó] év augusztus 16-án, midőn a magyar pártütő sereg Soborsin helységen keresztülvonulna, gr.[óf] Vécsey tábornok nála megjelent, és Duffand Carolina nőszemélyeli megesketését sürgeté, állítva, hogy a szükséges házassági elbocsájtványi okiratok a hadi megfutamodás alkalmával elvesztek, s midőn ezeknek hiányában őt megesketni vonakodott, attól gúnyos szavakkal illetetvén, ily körülmények közt fentebbi állításáról írásbeli bizonyítványt vevén, miután oly körülmények közt ellenállni nem lehetett, őket az egyházban megesketé, és az esketésről bizonyítványt is adott, megjegyzé egyszersmind, hogy az esketésért az oltárra vetett 100 p[engő]f[orin]tos magyar bankjegyet mind érték nélkülít beadta, és miután arról is értesült, hogy a nőnek élő férje vagyon, az egész eseményt célszerű intézkedés végett felterjeszti. Határozatott: Kétség kívül lévén, hogy gr.[óf] Vécsey s Duffand Karolinának f.[olyó] é.[v] aug.[usztus] 16-án a soborsini egyházban ottani lelkész előtt, ki egyik félnek sem vala tulajdon lelkésze, sem pedig ezen esetre felhatalmazva, kötött házassága, miután a nőnek törvényes férje most is életben vagyon, érvénytelennek s semminőnek tekintendő, miután azonban a kérdéses gr.[óf] Vécsey f.[olyó] hó 6-án Aradon kivégeztetett, az érintett nő kétférjűségének megfe-

³⁷ Tiszi Lajos: *Az utolsó órák*. In: Varga (szerk.): Aradi vértanúk albuma, 117.

³⁸ Iványi Ödön: *A halottak*. In: Varga (szerk.): Aradi vértanúk albuma, 135–136.

³⁹ Kovách Géza: *Az emlékező város. 150. Október 6. Arad 1849–1999*. Arad, 1999. 12.

⁴⁰ *Schematismus venerabilis cleri dioecesis Csanadiensis ad annum Jesu Christi MDCCCLIX*. Temesvári, [1859.] 182.

nyítése ezen szentszék hatóságához nem tartozván, az esketést végző lelkészt illetőleg ki-
mondatik: hogy az ő tette kényszerítés szüleményének tekintetik.”⁴¹

Befejezés

A kiegyezést követően „Carolina Gr.[af] geb.[oren] Duffoud” kártérítési igényt nyújtott be a magyar államnak. Stolek Aladár közölte a miniszterelnökség Lónyay Menyhért pénzügy-miniszterhez intézett átiratának fénymásolatát, amelyben felszólították a címzettet, hogy Karolina számára „azon kárpótlási követelése rovására, mely eránt a hivatalos tárgyalások Nmtgod. [Nagyméltóságod] minis[z]tériz]tériumában és az igazságügyi minis[z]ériumnál ez idő szerint folyamatban vannak, további 1000 azaz egyezer forintot előlegképen folyósítani szíveskedjék”.⁴² Mind 1869-ből, mind 1888-ból fennmaradtak olyan források, amelyek azt bizonyítják, hogy a magyar kormány anyagi támogatásban részesítette Vécsey Károly özvegyét. Amint arra korábban már utaltunk, a magyar kormány 1899-ben végül elismerte Vécsey feleségének örökösödési jogait, aki így visszakaphatta birtokait.⁴³ Duffaud Karolina 1900. október 18-án hunyt el. A lánya által kiadott halotti értesítés szerint:

„Nemes Heisse Gizella fájdalmas szívvel jelenti szeretett édes jó anyja **Gróf Vécsey Károlyné** hajnacsközi Duffaud Karolinának, mint az 1848/49-ik honvéd tábornok özvegyének, folyó hó 18-án d. e. 9 órakor életének 84-ik évében rövid szenvedés után történt gyászos elhunytát.

A boldogultnak földi maradványai e hó 20-ikán d. u. 3 órakor fognak a gyászházban be-szenteltetni és a római katolikus sírkertben örök nyugalomra helyezettetni.

Az engesztelő szentmise-áldozat az elhunytnek lelki üdvéért e hó 23-án reggel 9 órakor fog a róm. kath. templomban az úrnak bemutatani.

Zsombolyán, 1900. évi október hó 18-án.

Áldás poraira!”⁴⁴

⁴¹ Temesvári Római Katolikus Egyházmegyei Levéltár Protocollum officii dioecesanii Csanadiensis de anno 1849 sub Gubernio Excellentissimi Domini Josephi Lonovics. Munus Vicariale a 1a Martii 1849 usque 15am Augusti 1849 Reverendisimo Duo Stephano Oltványi, a 16a Augusti usque 31am Xbrii 1849 Illmo D. Ignatio Fabry obeunte. Nr. 451.

⁴² Stolek: *Gróf Vécsey*, 47.

⁴³ Katona: *Az aradi vértanúk*, I. 366.

⁴⁴ www.geni.com Karolina Duffaud public profile. (letöltés: 2018. június 24. 12.58.)